

Kapitel 3

Församlingarnas förändrade vardag: brottsutsattheten i Svenska kyrkan 2019–2024

Sara Fransson och Linnea Lundgren

En av de fundamentala pelarna i ett demokratiskt samhälle är religionsfriheten. Trots detta berättar trossamfunden i Sverige om en vardag präglad av olika typer av säkerhetsrisker i varierande grad – från systematiska hot och hat till konkreta våldshandlingar, men även en ständigt pågående kamp mot koppar-tjuvar och stölder i kyrkorum.¹

Denna övergripande problematik har under de senare åren gjort sig alltmer påmind. Inte minst har ämnet aktualiserats till följd av transnationella konflikter så som Koranbränningar, kriget i Ukraina och konfliktens eskalering i Mellanöstern.² Polarisering av samhällsdebatten visar också att frågor om religion, etnicitet och HBTQIA-frågor utgör de ämnen som löper störst risk att generera hot och hat mot civilsamhällets företrädare.³ Dessa förändringar sker i en kontext, där församlingarnas diakonala verksamhet fyller en viktig funktion i glappet mellan socialtjänstens lagstiftning och utsatta människors verklighet.⁴

---

1 Lundgren & Fransson 2025, s. 6–12

2 Lundgren & Fransson 2025, s. 68–72

3 Scaramuzzino & Scaramuzzino 2021

4 Leo Sandberg 2022, s. 411ff; Leo Sandberg 2023

Under våren 2025 publicerade därför Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) en omfattande nationell kartläggning av trossamfundens säkerhetsrisker och sårbarheter. Forskningsrapporten *Hot och risker i trossamfund*, visar att trossamfunden står inför många gemensamma utmaningar, men också på betydande variationer mellan olika samfund och geografiska kontexter. Särskilt markant blir skillnaden när det kommer till våldsutsatthet. Medan religiösa minoriteter så som judiska, muslimska men även delvis ortodoxa församlingar visar på en systematiskt återkommande utsatthet för våld kopplat till religion och etnicitet, återfinns Svenska kyrkans mest distinkta sårbarhet i församlingarnas öppenhet, framför allt i den diakonala verksamheten.⁵

I den här artikeln använder vi det ovannämnda insamlade materialet från myndighetsrapporten om brottsutsattheten i Svenska kyrkan 2024, och jämför hur Svenska kyrkans utsatthet har förändrats för tre olika typer av brott sedan 2019. Fokus ligger på utvecklingen under de senaste fem åren beträffande inbrott, hot om våld och faktiskt våld mot anställda på församlingsnivå. För andra trossamfund saknas den typen av jämförande material kring brottsutsatthet, vilket innebär att vi i den här artikeln enbart fokuserar på Svenska kyrkan.

Metod och material

År 2019 ställdes enstaka frågor till Svenska kyrkans kyrkoherdar om församlingarnas erfarenhet av brott under det året. Enkäten skickades ut från Svenska kyrkans nationella nivå. Frågorna behandlade församlingens erfarenheter av att ha varit utsatt för inbrott, hot om våld samt faktiskt våld i form av knuffar, slag eller sparkar under de då senaste 12 månaderna. Dessa tre brottskategorier som efterfrågades i enkäten är jämförbara med frågorna som ställdes även under 2024. Svarsfrekvensen för 2024 års studie var 52,4 procent. 2019 var svarsfrekvensen 51 procent.

---

5 Lundgren & Fransson 2025, s. 52–53

Detta material gör det möjligt att studera hur brottsutsattheten i Svenska kyrkan har förändrats under en femårsperiod. Enkät-svaren redovisas både på totalnivå och uppdelat efter Sveriges Kommuner och Regioners kommundypindelning. Skillnader och likheter mellan grupper och över tid diskuteras i denna artikel enbart om de är statistiskt signifikanta på 95 procents säkerhetsnivå.

I kapitlet inkluderas även fritextsvar från kyrkoherdarna i 2024 års undersökning, som samlats in både i enkäten och från den fokusgrupp med anställda inom Svenska kyrkan som genomfördes inom ramen för arbetet med forskningsrapporten under hösten 2024.

Ökad förekomst av inbrott

Svenska kyrkan drabbas i hög utsträckning av det som kategoriseras som egendomsbrott. Inom denna breda brottskategori ryms såväl inbrott, som stölder, klotter, elektronisk och ekonomisk utsatthet. Nästintill alla församlingar utsattes för minst ett sådant brott under 2024, även när det cyberangrepp med efterföljande ekonomisk utpressning på Darknet som Svenska kyrkan utsattes för räknats bort.⁶ Att utsattheten för egendomsbrott är så pass omfattande kan förklaras av att Svenska kyrkan förvaltar ett stort antal byggnader, varav många sällan används.⁷ I församlingslokalerna bedrivs också en stor och öppen verksamhet. Omfattningen av verksamheten, där många människor rör sig obehindrat, skapar en ökad riskutsatthet för exempelvis stölder. Församlingslokalerna uppfattas därmed som relativt lätta mål på grund att lokalerna just är lättillgängliga för gärningspersonerna; tillfället gör helt enkelt tjuven.⁸ När vi jämför utvecklingen för inbrott över tid, framgår det av figur 1 att det har skett en tydlig ökning. Två tredjedelar av församlingarna har haft något inbrott under det senaste året (66 procent), jämfört med fyra av tio församlingar 2019 (41

6 Lundgren och Fransson 2025, s. 39–40

7 Ibid

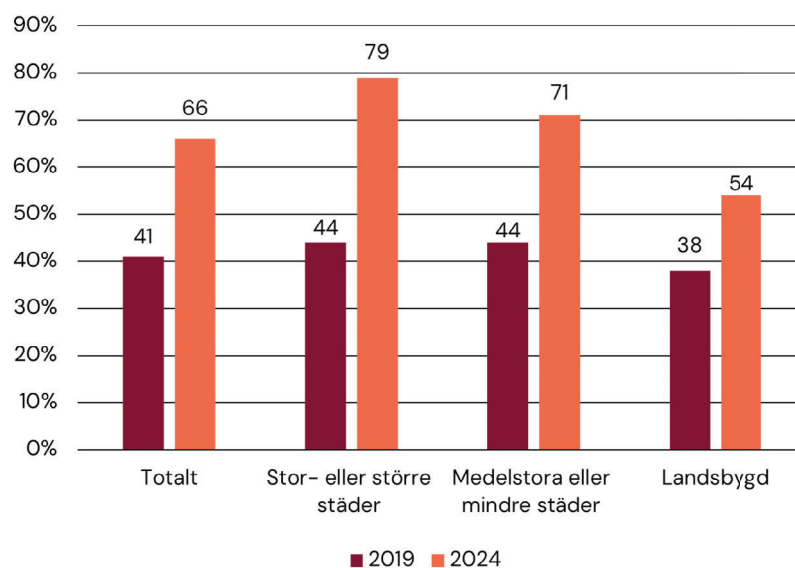
8 Ulmer & Scheitle 2020

procent). I den nationella kartläggningen som den här artikeln utgår ifrån, lyfter en kyrkoherde upp att upplevelsen är att den här typen av brottslighet ökar:

Människor har inte alls samma respekt för kyrkor och kyrkogårdar som för en generation sedan. Då stal man inte från en kyrka, vare sig inne i kyrkan eller utanför och man lät kyrkogårdar vara ifred. (Kyrkoherde, Svenska kyrkan)⁹

Ökningen har skett oberoende av var församlingarna finns i landet. Dock är ökningen mer markant i stadsmiljöer. År 2019 var det vanligare att inbrott skedde i stadsmiljöer än på landsbygden. Denna geografiska skillnad har år 2024 ökat.

Figur 1. Församlingarna har haft inbrott minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

9 Holmberg 2019, s.100

Från hot till fysiskt våld

I den nationella kartläggningen framgår hur majoriteten av brotten som sker i församlingskontexter aldrig kommer till polisväsendets kännedom.¹⁰ Beträffande oviljan att polisanmäla brott inom just Svenska kyrkan, är det i huvudsak hot som riktar mot anställda i församlingen som lyfts upp som svårare att anmäla än egendomsbrotten. Detta utifrån att det ofta finns en relation till gärningspersonen som framför hoten, där betoning på förlåtelse och försoning i kombination med att det ändå upplevs som meningslöst utgör några av huvudmotiven till att avstå.¹¹ Egendomsbrotten behöver på ett annat sätt polisanmälas för att församlingarna ska få ut försäkringspengarna, även om de inte klaras upp.¹²

I forskningen görs en tydlig skillnad mellan den kategori till vilket inbrott hör, nämligen egendomsbrott, och kategorin våldsbrott. Medan egendomsbrott riktar sig i huvudsak mot föremål eller byggnader, är våldsbrott snarare riktade mot människor i form av verbala eller skriftliga hot samt fysiskt våld.

Begreppet ”våldsspiral” är välkänt inom både samhällsdebatten och i forskningssammanhang. Begreppet används för att beskriva hur hotfulla beteenden både i verbal och mer subtil form, över tid riskerar att eskalera till faktiskt fysiskt våld. Detta mönster återfinns inom såväl våld i nära relationer, som mellan samhällsgrupper och i internationella konflikter.¹³ I Svenska kyrkan finns det ett flertal exempel som lyfts upp i det kvalitativa materialet rörande just sådana våldsspiraler. Framförallt handlar det om hur enskilda hot från individer successivt övergått till stalkning, eller andra typer av återkommande gränsöverskridande beteenden:

¹⁰ Lundgren & Fransson 2025, s. 83

¹¹ Lundgren & Fransson 2025, s. 86–87

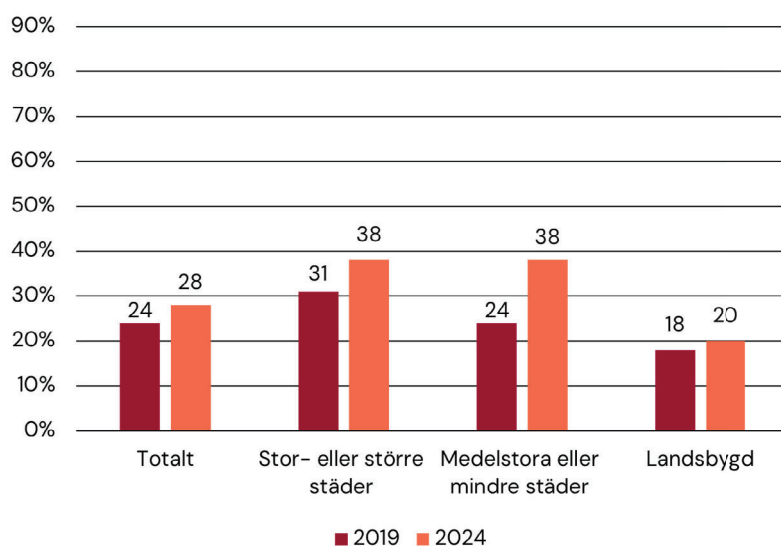
¹² Ibid

¹³ Aldarondo 1996; Sabri et al. 2014; Glasl, 1982, 1999

*Vi har en mycket välkänd kvinna i staden som är hotfull mot företrädare för församlingen, speciellt präster och diakoner... Men vi har fått jobba med personlarm och byggt om entréer osv.
(Kyrkoherde, Svenska kyrkan)*

Det här perspektivet kring en något eskalerande våldsspiral, syns delvis också i statistiken. Under 2019 var hot om våld vanligast bland församlingar i stor- och större städer, men under 2024 framträder ett mönster där det blivit lika utbrett bland församlingarna i medelstora och mindre städer. Det finns inte någon signifikant ökning av hotfulla incidenter bland landsbygdsförsamlingar under uppföljningsperioden.

Figur 2. Hot om våld har riktat mot anställd minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

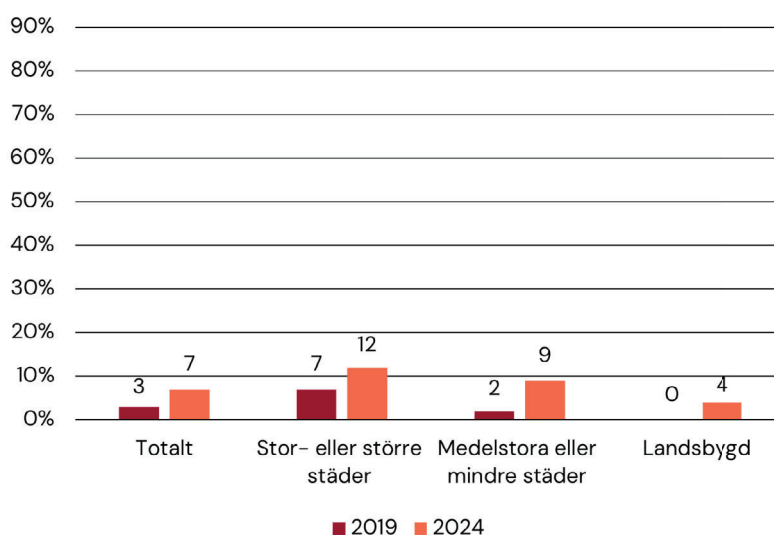

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

Resonemangen kring en intensifierad våldsspiral inom församlingsverksamheten, underbyggs också av den utveckling som framgår av figur 3. Även om fysiskt våld fortfarande är betydligt mindre vanligt än hot, helt i linje med antaganden om våldsspiralen, har andelen församlingar som angett att det skett

minst en fysisk våldsincident fördubblats under uppföljnings-tiden. Det är främst i medelstora och mindre städer som våldet har börjat förekomma i större utsträckning de senaste åren. Fysiskt våld i församlingsverksamheten var redan 2019 mer vanligt i stora- och större städer. Skillnaden mellan de två olika stadskontexterna existerar fortfarande, men har minskat betydligt mellan 2019 och 2024. Det innebär att det är en mer utbredd problematik avseende det fysiska våldet idag än år 2019.

Figur 3. Anställda utsatt för fysiskt våld (ex. knuffar, sparkar, slag) minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

Det kvalitativa materialet visar att våldsutsattheten främst finns inom den diakonala verksamheten, särskilt i möten med människor i svåra livssituationer. Fokusgruppen beskriver exempelvis hur avslag gällande ekonomiskt stöd lett till konkreta våldsyttningar mot anställda.¹⁴ En kyrkoherde sammanfattar det i sitt öppna enkätsvar som att våld uppstår när ”männ-

14 Lundgren & Fransson 2025, s. 53

iskor söker sig hit på grund av besvikelser på kyrkan eller sociala problem." (Kyrkoherde, Svenska kyrkan). Från den nationella kartläggningen framgår också hur en annan kyrkoherde mer konkret formulerar våldet som:

De flesta incidenter är kopplade till människor som söker sig till kyrkan utifrån psykisk ohälsa. Därför arbetar vi med att ge medarbetare ökad kunskap kring lågaffektivt bemötande samt ta fram handlingsplaner kopplat till extra utsatta situationer t.ex. ensamarbete. (Kyrkoherde, Svenska kyrkan)

Församlingarna lyfter genomgående fram ensamarbetet som en särskild riskfaktor för våldsutsattheten. Utöver det diakonala arbetet, återfinns även beskrivningar av våldsutsattheten under enskilda samtal, hembesök, bemötande av personer i andra typer av krissituationer utan kollegialt stöd eller vid öppning och stängning av kyrkorna. I fokusgruppen med anställda i Svenska kyrkan uttrycks oro för att den typ av ensamarbete som inte behöver vara ensamt, riskerar att öka när de ekonomiska resurserna minskar:

Vissa församlingar har så man inte får vara ensam. Då får man ställa in. Eller så kör man på som vanligt i andra församlingar. Hur blir det då framöver när det inte finns resurser att hålla igång parallella verksamheter i församlingshemmet just för att det alltid ska vara två som stänger kyrkan? (Företrädare, Svenska kyrkan)

Eftersom man i fokusgruppen befarar att ensamarbete kan komma att bli vanligare när församlingarnas ekonomiska resurser bli mindre, är det än mer viktigt att förhålla sig till den typen av ökad sårbarhet i församlingslivet.

Samtidigt betonas även här betydelsen av det lågaffektiva bemötandet i de konkreta våldssituationerna och att som anställd ha en beredskap. En av fokusgruppsdeltagarna berättar om hur denne som tidigare var vaktmästare i en storstadsförsamling just alltid var på sin vakt och att våldsincidenterna enbart kunde hanteras genom att

...försöka vara vänlig och trygg. Jag lyckades inte alltid... men vi måste försöka utveckla detta med trygghet och inkludering även för dem som vi har svårt för (Företrädare, Svenska kyrkan).

Församlingarnas förebyggande rutiner

Som respondenterna själva lyfter upp i relation till den ökade utsattheten, finns det i många församlingar ett arbete med att ta fram rutiner och handlingsplaner för att förebygga den här typen av hot och våld. Så ser det dock inte ut överallt.

Frågan om förebyggande rutiner inkluderades inte i 2019 års undersökning, men under år 2024 angav nästan var femte församling, 17 procent, att de inte hade några rutiner för att förebygga våldet. Ytterligare en dryg femtedel, 20 procent, av församlingarna som visserligen hade rutiner eller någon form av handlingsplan, angav att det som finns är otillräckligt givet den situation de står i.

Figur 4. Församlingen saknar förebyggande rutiner för att hantera hot eller hat 2024. Procent.

Källa: Nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

I fokusgruppen lyfts just församlingens vardagliga problematik upp som ett område där det förebyggande säkerhetstänket inte har kommit lika långt som vid andra typer av vanliga, men inte vardagliga aktiviteter som sker i församlingen:

... när man pratar om säkerhet och så. Så tänker man ju ofta kring arrangemang eller resor... Men vi kanske måste börja tänka mer på säkerhetsrisker i vardagen. Vi ska inte glömma bort att vi har en vardag där det också är anställda som utsätts för risker och där tänker jag också att det är ju även för de som deltar (Företrädare, Svenska kyrkan)

Utifrån en närmare analys kring församlingarnas implementering av förebyggande rutiner för att hantera hot och hat, överensstämmer mönstret med den faktiska brottsutsattheten. Redan år 2019 framkom att församlingar i större städer var mer utsatta för både hot och fysiskt våld. Det är också i dessa områden som den största andelen församlingar uppger att de har förebyggande rutiner i form av exempelvis handlingsplaner. Jämfört med församlingarna i medelstora och mindre städer uttrycker församlingarna i de större städerna även att de är mer tillfredsställda med att deras rutiner är tillräckliga för att kunna hantera de situationer som uppstår.

I just de medelstora och mindre städerna har den största ökningen av inbrott, hot och våld skett under uppföljningsperioden. Här är förekomsten av förebyggande rutiner nästan lika vanligt förekommande som i större städer. Dock anser kyrkoherdarna i dessa kontexter att de i högre utsträckning upplever att rutinerna är otillräckliga för att hantera de hotfulla situationer som uppstår. Mer specifikt anger lite mer än var tredje församling i dessa miljöer (34 procent) att rutinerna brister, jämfört med var fjärde församling i större städer (25 procent). På landsbygden, där förekomsten av hot och våld är betydligt lägre, är även förekomsten av förebyggande rutiner mindre utbredd. Samtidigt anser majoriteten av kyrkoherdarna på landet att om de väl har rutiner, så är dessa tillräckliga för deras behov.

Materialet från 2024 års undersökning visar att de församlingar i medelstora eller mindre städer, som anger att de upplever att rutinerna är otillräckliga, också är de som utsätts för mer kontinuerligt återkommande våldsbrott. Medan församlingar i större städer visserligen är mer brottsutsatta totalt sett,¹⁵ har detta varit ett mer långvarigt vardagsfenomen. Det har mest troligt gett dem mer tid att utveckla mer effektivt förebyggande rutiner och strategier i förhållande till hur vardagen ter sig, vilket också gör kyrkoherden tryggare i att rutinerna håller.

I landsbygdsförsamlingarna, där inga större förändringar kring våldsbrott har skett under de senaste fem åren, upplevs behovet av förebyggande rutiner arbete inte som lika akut. De våldshändelser som förekommer i dessa miljöer är oftast enstaka incidenter snarare än återkommande problem, vilket medför att det förebyggande arbetet inte upplevs lika angeläget eller lika bristfälligt.

Slutsats och sammanfattning

Det här kapitlet visar hur brottsutsattheten beträffande inbrott, hot om våld och faktiskt våld ökat i Svenska kyrkan mellan åren 2019 och 2024. I den nationella kartläggningen kring trosamfundens säkerhetssituation, diskuteras Svenska kyrkans öppenhet som en paradox. Samtidigt som det är samfundets styrka, är det också i den öppna verksamheten som flest brott uppstår och blir samfundets största sårbarhet. Inte minst blir det sårbart i relation till det diakonala arbetet och vid det ensamarbetet generellt sett.¹⁶

---

15 Lundgren och Fransson 2025, s. 64–65

16 Lundgren och Fransson 2025, s. 100–102

Det finns ett tydligt mönster där inbrott ökar över hela landet oberoende av var församlingen finns. Ökningen av hot och konkreta våldssituationer visar en mer komplex förändring. Det som år 2019 i huvudsak var en våldsproblematik koncentrerad till församlingar i större städer, har nu blivit en alltmer påtaglig realitet även i medelstora och mindre städer.

En växelverkan framträder mellan församlingarnas långvariga utsatthet och deras attityder till utvecklingen av hållbara, förebyggande rutiner. Trots att data från 2019 saknas, indikerar det befintliga materialet att församlingar med längre erfarenhet av hot och våld i vardagen, generellt också arbetar med rutiner i det förebyggande arbetet. Storstadsförsamlingar som under längre tid konfronterats med hot och våld, har mest troligt upplevt det som nödvändigt att utveckla och förfina sina förebyggande strategier.

Det skulle då förklara varför dessa församlingar mer vanligen anger att de har rutiner som de bedömer vara tillräckliga för att hantera dessa utmaningar även när våldsbrotten ökar.

I kontrast till detta befinner sig församlingar i medelstora och mindre städer i en situation, där utsattheten ökat först under de senaste åren. Här har det förebyggande arbetet med rutiner inte hunnit utvecklas på motsvarande sätt. Kyrkoherdarna i dessa miljöer vittnar om att även om de har rutiner, så är dessa inte tillräckliga för att möta den förändrade verklighet de står inför. Detta skapar en särskilt sårbar situation där dessa församlingar riskerar att hamna i ett reaktivt snarare än proaktivt förhållningssätt till säkerhetsarbetet.

Detta kapitel visar att det har blivit ett delvis hårdare klimat att verka i som församling idag jämfört med för fem år sedan. Det är i samspelet mellan att värna öppenheten och samtidigt skydda de människor som verkar i kyrkan som framtida handlingsutrymme formas. Utvecklingen av förebyggande rutiner och strategier som är anpassade till de lokala förhållandena blir därför avgörande för att församlingarna ska kunna

fortsätta arbeta, utan att äventyra säkerheten för människor som vistas i församlingslokalerna, men ändå förbli öppna och tillgängliga.

Referenser

Aldarondo, E. (1996). Cessation and persistence of wife assault: A longitudinal analysis. *American Journal of Orthopsychiatry* 66:141.

Glasl, F. (1982). The process of conflict escalation and roles of third parties. I G. B. J. Bomers, G. & Peterson, R.B (Red). *Conflict management and industrial relations*. The Hague: Kluwer Nijhoff Publishing.

Glasl, F. (1999). *Confronting conflict. A first-aid kit for handling conflict*, Stroud: Hawthorne Press.

Leo Sandberg, E. (2022). Överflöd och brist – Matfattigdom i välfärdssamhället. I: A. Angelin & T. Hjort (red.) *Socialt arbete i förändring – utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik*. DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180.c483>

Leo, Sandberg, E. (2023). Matbistånd från Svenska kyrkan. I Sandberg, A. (Red). *Nyckeln till Svenska kyrkan 2023*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Lundgren, L & Fransson, S (2025). *Hot och risker i trossamfund: En nationell kartläggning av lokala församlingars utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker*. Myndigheten för Stöd till Trossamfund.

Sabri B, Renner L, Stockman JK, Mittal M & Decker MR (2014). Risk factors for severe intimate partner violence and violence-related injuries among women. *Women & Health* 54(4): 281–300.

Scaramuzzino, G. & Scaramuzzino, R. (2021). Hot, hat och kränkningar mot ledare. Politisk, rumslig och personlig kontroll av civilsamhället. *Socialvetenskaplig tidsskrift* 2021:1.

Ulmer, J.T., & Scheitle, C.P. (2020). Religious congregations and crime incidents: opportunity and bias. *Journal of Crime and Justice*. 43(2): 193-211.